

سرمقاله

دگر دیسی سیاست خارجی ترکیه در سال ۲۰۲۳

قدیر گلکاریان، مدرس روابط بین الملل Near East University

سال ۲۰۲۲ یکی از سالهایی است که تغییرات رادیکالی را در سیاست خارجی ترکیه شاهد شدیم. این تغییرات علیرغم پایان سال و شروع سال جدید میلادی همچنان ادامه دارد. رجب طیب اردوغان در اثنای جام جهانی فوتبال در قطر حصارهای تنیده شده در سالهای گذشته را در دیدارش با عبدالفتاح السیسی در هم شکست. البته از چندی پیش این تمایل را در سخنرانیهای مقامات رسمی ترکیه شاهد بوده ایم و بدین ترتیب اردوغان زخمهای موجود در سیاست خارجی و روابط با قدرت های خلیج فارس و مصر را ترمیم کرد. حالا نوبت به ترمیم روابط با سوریه رسیده است. در هفته پایانی سال میلادی گذشته خلوصی آکار، وزیر دفاع ترکیه و علی محمود عباس، همتای سوری وی روز چهارشنبه هفته گذشته در نشست بی میزبانی سرگئی شویگو، فرمانده ارشد دفاع روسیه گرد هم آمدند و این اقدامی تاریخی محسوب میشود که اولین تعامل رسمی بین دمشق و آنکارا پس از بیش از یک دهه شکل می گیرد.

وزارت دفاع ترکیه برگزارچی چنین نشستی را سازنده توصیف کرده و افزوده است که مقامات هر دو کشور در این گفتگو درباره بحران سوریه، مشکل پناهمجویان و تلاش های مشترک برای مبارزه با همه سازمان های تروریستی در سوریه به گفتگو پرداخته اند. حتی نشریات ترکیه و سوریه نیز خبر از توافقی دادند که قرار شده است جلسات سه جانبه ای برای تأمین و حفظ ثبات در سوریه و منطقه ادامه پیدا کند.

البته اردوغان چندی پیش آمادگی خود را برای دیدار با پیشار اسد، رئیس جمهور سوریه نشان داده و توجه خود را به مشکلات اقتصادی پیش از ریاست جمهوری رؤن ۲۰۲۲ معطوف کرده بود. گفتنی است که انتخابات ژوئن سال جاری میلادی یکی از مهمترین ارکان چشم انداز است که دولت کنونی ترکیه را موظف کرده است که بر سیاست خارجی به ویژه روابط با غرب و حتی کشورهایه که تا به امروز تنشهایی داشته، توجه کند.

اکثر تحلیلگران بر این باورند که اردوغان برای تکرار موفقیت های انتخاباتی گذشته خود مشکل خواهد داشت. اردوغان با تصور اینکه سیاستهای اقتصادی و کاهش نرخ بهره خواهد توانست اقتصاد ترکیه را رونق بخشد ولی به زعم برخی از کارشناسان اقتصادی، کشور ترکیه در شرایط فعلی با سوء مدیریت اقتصادی در قفسه فشار است که نرخ تورم سالانه به بیش از ۸۰درصد رسیده و به بالاترین حد خود در ۲۴ سال گذشته رسیده است. این در حالی است که ائتلاف اپوزیسیون ترکیه متشکل از شش حزب مخالف به رهبری حزب جمهوری خواه خلق همچنان بر رقابت سرسخت خود با اردوغان ادامه میدهد و طبق نظرسنجی های متعدد، اردوغان می داند که دولت ها بر سر وضعیت اقتصادی برمی خیزند و سقوط می کنند.

در همین حال اقتصاد ترکیه بسیار بیشتر از آنچه استدلالم می شود به روابط با غرب وابسته است. اتحادیه اروپا بازار اصلی صادرکنندگان ترکیه است. با توجه به شکاف کسری حساب جاری و بدهی های خارجی این کشور در کوتاه مدت، کاهش تقاضای اروپا ناشی از افزایش تورم در سراسر بلوک، به شدت به اقتصاد ترکیه ضربه زده است. به همین دلیل است که اردوغان برای دریافت کمکهای تریزی به اقتصاد کشور به قدرتهای منطقه ای روی آورده و در صدد است که تنشهای موجود در میان ترکیه با سوریه را به نقطه اندک برساند. زیرا مهاجران سوری یکی از مضللات و بارهای اقتصادی مهمی است که بر بیکره ترکیه فشار آورده و غالب مردم ترکیه نیز از حضور مهاجران سوری که زمینه اشتغال افراد بومی را نیز به اندک رسانداند، شاکا هستند.

بر اساس داده های موجود، ترکیه در سال ۲۰۲۲ به حداقل ۲۱۶ میلیارد دلار برای انجام تعهدات بدهی خارجی خود و تأمین کسری حساب جاری خود نیاز دارد. از این رو میتوان گفت که کسری بودجه کشور موجب شده است که ملاخطات اصلی در جهت گیری جدید سیاست خارجی انکارا تبدیل شود. اردوغان از دیدار به خاطر اینکه از صندوق بین المللی پول قرض نمی گیرد و حتی چند سال پیش مدعی شده بود که حالا ترکیه به وضعیتی رسیده است که حتی میتواند وام بدهد، بقینا دنبال راه چاره دیگری خواهد بود. به همین خاطر میتوان گفت که در شکند احتمال کمی برای ورود سرمایه گذاران خارجی وجود دارد، لیکن کاستنن بار مالی ناشی از فضای سرد سیاسی میان ترکیه با همسایگان و بستر سازی برای کسب درآمدهای گردشگری و همچنین با رفع تنش با سوریه و مصر و اسرائیل برای تقویت بازارهای مورد هدف برای صادرات، خواهد توانست ترکیه را از بحرانی که تخمین زده میشود، رهایی دهد. بنابراین رویکرد جدید ترکیه در سیاست خارجی را در سال ۲۰۲۳ که رخ خواهد داد باید به منزله دگر دیسی دانست. وجود و اعتباری که از کشورهای ژرمنوتند عربی و خلیج فارس تأمین خواهد شد یکی از مکملهای تقویت اقتصادی ترکیه است. البته در این میان کشف میدان گازی در دریای سیاه و بهره برداری از آن در سال جدید نیز میتواند ترکیه را در مسیر دیگری قرار دهد. در سال جدید بقینا اردوغان به دنبال تعمیق روابط بیشتر با امارات متحده عربی، عربستان سعودی و مصر خواهد بود. همچنین با قبول استوارنامه سفیر اسرائیل و اعزام سفیر ترکیه به آن کشور خود امید به رفع تنشها و کسب جایگاه لازم نزد ایالات متحده را تقویت خواهد کرد. ترکیه نزدیک به یک دهه هست که با امارات متحده عربی به خاطر حمایت از کودتای نافرجام سال ۲۰۱۶ و با عربستان به خاطر جمال خاشقچی و همچنین با اسرائیل بر سر قضایای کشتی مایو که عازم غزه بود، تنشهای جدی داشت. از آغاز زمان بهار عربی با مصر و سوریه نیز تنشهای جدی را تجربه کرده و تمامی پیش بینها و سیاست ورزیهای لازم بر عکس از آب در آمد که اکنون آنکارا را بر آن میدارد که به رفع این مشکلات همت گمارد. در کنار اینها، نگرانیهای امنیت ملی آنکارا از ناحیه گروههای کرد سوریه نیز یکی دیگر از مسایلی است که دولت اردوغان را بر آن میدارد تا به نحوی برای غلبه بر این بحران جدی امنیتی به دنبال همکاری با دولت سوریه بر آید.

نتیجه اینکه هر چند نشست وزرا دفاع ترکیه، سوریه با میزبانی روسیه در مسکو برگزار شده است ولی قبل از نشست مسکو، تماس های سروسس های اطلاعاتی دو کشور برای کشودن کاتال گفتگوی مستقیم بین دو پایتخت انجام گرفته بود. حتی چند بار از سال ۲۰۲۰ قبل از نشست سه جانبه سران در مسکو دیدارهایی بین مقامات دو کشور مطرح شده بود. در هر حال، تغییرات و دگر دیسی سیاست خارجی ترکیه نه تنها به احتمال زیاد منجر به حل بسیاری از مشکلات اقتصادی - سیاسی ترکیه خواهد شد که برای تثبیت امنیت منطقه هم مفید واقع خواهد شد.

شوک اول

با افزایش قیمت ها که استانداردهای زندگی در سراسر جهان را تحت فشار قرار می دهد مهار تورم باید اولویت اول سیاست گذاران هر کشور باشد و لذا در ایران نیز حمایت مالی هدفمند مانند پرداخت پاره و غیره می تواند به کاهش تأثیر بر آسیب پذیرترین اقشار کمک کند اما با توجه به افزایش بودجه دولت به دلیل همه گیری و نیز به یک سیاست کلی اقتصاد کلان ضد تورم، چنین سیاست هایی باید با افزایش مالیات یا کاهش هزینه های دولت جبران شود. شرایط سخت تر پولی نیز بر ثبات مالی تأثیر می گذارد که مستزم استفاده عاقلانه از ابزارهای احتیاط اقتصاد کلان است و اصلاحات در چارچوب حل بدهی را بیش از پیش ضروری می سازد. لذا اتخاذ چنین سیاست هایی تأثیری بر قیمت های انرژی و مواد غذایی می گذارد که باید روی آنهایی متمرکز شود که کمترین تأثیر را بدون بالا رفتن قیمت ها داشته باشد.

در ایران هم برای سال گذشته میلادی پنج ریسک اساسی اقتصاد شناسایی شد که بر اساس تازه ترین گزارش منتشر از سوی اتاق بازرگانی، اقتصاد کشورمان در سال ۲۰۲۲ با چالش های عدیدهای همچون افزایش سهم اشتغال غیررسمی از شاغلان، کاهش امنیت شغلی، افزایش فلاکت زدگی خانوارها، عقب ماندگی درآمد از هزینه ها، هتک های پایین، کاهش سرانه مصرفی کالاهای ضروری در سبد معیشتی، افزایش آسیب پذیری ساختار تولید و تعمیق رکود اقتصادی مواجه می باشد. از نگاه این منظر، این تعداد از ریسک های اقتصادی ثبات کشور را تهدید می کنند، منجر به خروج سرمایه می شوند، سرمایه گذاران خارجی را برای ورود سرمایه به کشور بی انگیزه می کنند، رکود تورم یا ترکیبی از هر دو مورد ایجاد می کنند، راه اجتماعی را کاهش می دهند و با تبعات اجتماعی، روانی، فرهنگی برای جامعه همراه می شوند. این مباحث با بررسی صحت اعتبار ریسک های یاد شده برای اقتصاد ایران و دستبندی آنها در پنج حوزه اشتغال و معیشت، سرخوردگی گسترده جوانان، رکود اشتغال طولانی مدت، بحران منابع طبیعی، از دست دادن تنوع زیستی و فروپاشی اکوسیستم، تغییر رویه سیاست گذاری برای کاهش اثرات آنها بر اقتصاد را به تصمیم گیران گوشزد کرده و بررسی اثاق بازرگانی از روندهای آماری ایران با هدف سنجش صحت و اعتبار ریسک های شناسایی شده، نشان از تأیید نگرانی های یاد شده دارد.

شوک دوم

یک کارشناس مسائل اقتصادی با اشاره به اینکه گزارش صندوق بین المللی پول در رابطه با وضعیت تورم و نرخ رشد اقتصادی در سال ۲۰۲۲ جامع نیست گفت: رشد اقتصادی ایران در دهه ۹۰ عمدتاً صفر و یا منفی بوده، در حالی که میانگین تورم نیز طی این

اخبار

شماره ۵۸۳۲ / سال ۲۴ / یکشنبه ۱۱ دی ۱۴۰۱ / ۸ جمادی الثانی ۱۴۴۴ / 1 jan 2022

رهبر انقلاب اسلامی:

ابتکارات و راه آقای مصباح باید ادامه پیدا کند

می نشستم پای تلویزیون گوش می کردم؛ نمی دانسم کی بود. حالا من عصری می نشستم گوش می کردم؛ عصر ماه رمضان بود. به ایشان گفتم؛ گفتم اینها خیلی برجسته است، واقعاً خیلی خوب است؛ آدم می نشیند گوش می کند، واقعاً استفاده می کند. خب اینها نیایستی متوقف بشود؛ نباید مسکوت ماند، فراموش بشود. ایشان آثار صوتی دارند، آثار مکتوب دارند، آثار مؤسسه و بنیانهای مؤسسه‌سانی، مثل انهایی که اسم آوردیم — یا شاید هم غیر آنها که من خبر ندارم — دارند، الحمدلله فرزندان خوبی دارند، آقازاده‌های خوبی دارند؛ و بَنّ مینمُها رجلاً کثیراً و نساء؛ الحمدلله، برکات نسلی‌شان هم برکات خوبی است.

در مورد حفظ آثار، نکته‌ای که وجود دارد، این است که نگذاریم این آثار کهنگی پیدا کند. یعنی آن روزی که ایشان این مؤسسه‌ی امام خمینی را راه انداختند، یک کار تازه‌ای بود؛ آیا هم اگر به همان شکلی که اول راه افتاده، اداره بشود، باز هم تازه است؟ این، جای سؤال است؛ این به عهده‌ی شماها است. آقای رجبی (۴) و شما آقایان ببینید چه کار باید کرد که آن تازگی و طراوت حفظ بشود. آن ازلی که ایشان این کار را شروع کردند، خب یک کار خیلی نو جدیدی بود، توجه‌هایی را به خودش جلب کرد؛ حالا هم باید همان جور باشد. یا مثلاً کتابهای ایشان. خب حالا بعضی از کتابها، کتابهای علمی است، کتاب درسی است، مثلاً فرض کنید فلسفه؛ خب حفظش به این است که در حوزه در جایهای که مقتضی است تدریس بشود؛ اما برخی از آثار مکتوب ایشان آثاری است که باید در ذهنها جایگزین بشود؛ بحث علم و فن و مانند اینها نیست؛ فکر است؛ باید در ذهن مخاطب بنشیند. چه جوری میشود نشاناد؟ با صرف اینکه حالا تعداد نسخه‌هایی که از یک کتاب چاپ می شود، بالا باشد یا پایین باشد، مسئله تمام نمیشود؛ یعنی این جور کتابهای فکری ایـن جوری حفظ نمی شود! چـرا، بعضی از کتابها هست که وقتی تعداد و تیراژ بالا برود، این یک موفقیت است؛ فرض کنید کتابهایی که در شرح حال شهدا می نویسند؛ خب

و ناراحتمان کند اما یک واقعیت است! این نشریه معروف، تورم ۳۰ درصدی را برای سال آینده کشورمان پیش‌بینی کرده که به گفته کارشناسان به نظر می‌رسد مقداری هم خوشبینانه باشد زیرا پیش تر، صندوق بین المللی پول موسوم به IMF اعلام کرده بود در صورتی‌که کسری بودجه و کاهش ارزش پول ملی ایران ادامه یابد رشد تورم طی دو سال آینده به طول می‌انجامد. این نهاد بین‌المللی پولی نرخ تورم را بیش از ۵۰ درصد پیش‌بینی کرده است که البته این برآورد از نرخ تورم با شـروط و شـروطی نیز همراه است؛ اینکه اگر تحریم‌ها لغو شوند، نرخ ارز به ثبات برسد و صادرات نفت افزایش یابد، تورم به زیر ۱۰ درصد می‌رسد، هر چند واقعیات اقتصادی ایران خط بطلانی بر این تحلیل می‌کشند زیرا فعلاً با نوسان روزانه نرخ ارز دست و پنجه نرم می‌کنیم...

یک کارشناس

اقتصادی می‌گوید

اگر تحریم‌ها شدت

گرفته و برجام دوباره

احیا نشود حتی شاید

تورم ۵۰ درصدی را

تجربه خواهیم کرد

که در این صورت

رشد اقتصادی نیز

منفی خواهد بود!

کاهش نرخ رشد اقتصادی و افزایش افسار گسیخته تورم نقش بسزایی داشته است افزود: در چنین شرایطی باید

— اما بالاخره می توان از یک صوت یک ساعت یا مثلاً سه ربع ساعت‌ای که مستمع را کاملاً جذب می کرده، مثلاً یک ربع ساعت مطلب درآورد.

یکی از چیزهایی که در این جلسات داخل حسینیه‌ی ایشان نظر من را خیلی جلب می کند، این است که وقتی ا فیلم آن را ا پخش می کنند، آدم مبینند اولاً مستمعین که مترامک نشسته‌اند، همه جوانند، یعنی مثلاً یک آدم مسن بالای چهل سال شاید در اینها دیده نمی شود؛ همه جوانند. و ثانیاً همه همین طور محو‌اند! این خیلی مهم است. من چون خودم سخنرانم، ده‌ها سال سخنرانی کرده‌ام، به این نکات توجه دارم. چه زمانی هست که سخنران احساس می کند موفق است؟ این نگاه‌ها و برخوردها و به‌اصطلاح آن نمایشهایی که از رفتار مستمع وجود دارد، نشان‌دهنده‌ی یک حقیقتی است؛ این را شما در سخنرانی‌های ایشان مشاهده می کنید، یعنی این من را خیلی جلب می کند. ایشان چه دارد می گوید که این جور همه‌ی دلها را چشمها را مجذوب کرده، مبهوت کرده؟ این تکه‌های خاص را پیدا کنید، مکرز پخش کنید.

خوشبختانه صدا و سیما نسبت به این قضیه روی خوش نشان داده. حالا گاهی اوقات هست مسئولان رسانه‌ها و مانند اینها روی خوش به یک چیزی نشان نمی دهند، اولیاً نسبت به کارهای ایشان الحمدلله صدا و سیما گرایش خوبی دارد و در ساعات مختلف آپخش می کند! من گاهی عبور می کنم، اوقتاً [نگاه می کنم می بینم، با گاهی نشسته‌ام می بینم که از ایشان چیزهای زیادی را پخش می کنند؛ حیات آقای مصباح این است، زنده بودن آقای مصباح این است.

خب جنسم ایشان رفت، حیف هم بود، خیلی حیف بود، یعنی وجود ایشان واقعاً مایه‌ی برکت بود، آدم از دیدن ایشان استفاده می کرد؛ یکی از ایزن کسانی [بود] که ما در طول عمر دیدیم از دوره جوانی‌شان، نه حالا، آن وقت که ایشان شاید هنوز ازدواج هم نکرده بود — من قبل از اینکه بیایم قم، در مشهد با ایشان آشنا شدم؛ گمان می کنم مثلاً سال ۳۷، ۳۷ بود — از آن وقت آدم می فهمید ایشان یک مرد متدین، اهل دین و اهل تقوا بودند. از جمله آن کسانی بود که «من بَدَکَرکَمَ اللهُ رَؤیْتَهُ» (۷) بود؛ رؤیت ایشان هم آدم را کمک می کرد، پیش می برد، به یاد خدا می‌انداخت. خب هر چه از آن جوانی گذشت، ایشان بهتر هم شد؛ اگر چه آن چه هست، ما هم همان دوره جوانی است. شما جوانها قدر این دوره را بدانید؛ آنچه آن آخر کار به درد آدم می خورد و گیر آدم می آید و برای آدم می ماند، همین چیزی است که حالا شماها کسب کرده‌اید و دارید کسب می کنید. جوانها قدر جوانی‌شان را بدانند.

خدا ان‌شاه‌الله درجاتشان را عالی کند. بله، دو سال از درگذشتشان گذشت، دوازدهم دی بود. خوانند ان‌شاه‌الله درجات ایشان را عالی کند و ایشان را مشمول مغفرت و رحمت خودش قرار بدهد.

والسلام علیکم و رحمۀ‌الله و برکاته

این صورت رشد اقتصادی نیز منفی خواهد بود اما در مقابل، در سناریوی خوشبینانه اگر برجام مجدداً احیا شود می‌توان امیدوار بود از شدت تحریم‌ها کاسته شود و تورم به میانگین یک دهه گذشته خود یعنی حدود ۲۰ درصد کاهش پیدا کند و رشد اقتصادی ۵ درصدی نیز محقق شود. وی یادآور شد: در جهت اصلاحات اقتصادی دولت می‌تواند با بهبود فضای کسب و کار و اجرای قانون بهبود مستمر فضای کسب و کار، اهتمام به توسعه بخش خصوصی، توسعه صادرات غیرنفتی و افزایش سرمایه‌گذاری‌ها به سر و سامان دادن اوضاع اقتصادی بپردازد!

شوک آخر

صندوق بین المللی پول در گزارشی به وضعیت اقتصاد منطقه آسیا در سال ۲۰۲۲ میلادی پرداخته و تأکید می‌کند که خاورمیانه و منطقه آفریقا همچنان از کاهش رشد اقتصاد جهان و نیز افزایش قیمت های مواد غذایی، انرژی و سیاست های مالی جهانی آسیب می‌بینند. اما این وجود، فعالیت های اقتصادی در این منطقه در سال ۲۰۲۲ انعطاف پذیری خوبی داشته و با سرعت مناسبی بهبود یافت. این مرکز اعلام کرده است که صادر کنندگان نفت از قیمت های بالای انرژی سود بردند در حالی که بازارهای نوظهور و اقتصادهای متوسط همزمان با شوک های تجاری و چالش افزایش قیمت های تجاری، محدودیت در تزریق واکسن کرونا و شکنندگی اقتصاد کشورها مواجه بودند.

صندوق بین المللی پول پیش بینی کرده که رشد اقتصادی منطقه منا در آفریقا ۵ درصد در سال برسد

که این رقم در سال قبل ۴.۱ درصد بود و در هر حال سخت تر شدن شرایط اقتصاد جهانی در سال ۲۰۲۲ بر روی رشد اقتصادی این منطقه تأثیر منفی خواهد

گذاشت و پیش‌بینی می‌شود که رشد اقتصادی سال جدید میلادی به ۳.۶ درصد کاهش یابد.

میزان تورم هم در این منطقه ۱۴.۲ درصد بود و پیش‌بینی می‌شود که در سال جدید هم برای سومین سال پیاپی تورم در این منطقه دو رقمی شود. برای کشورهای صادرکننده نفت، صادرات نفت به عنوان یک چالش بزرگ خواهد بود زیرا آنها باید ثبات مالی داشته و بدهی های خود را بتوانند حفظ کنند که بیشتر از این نباشد، اما کشورهای صادرکننده می‌توانند از سودهای نفتی با‌آآورده استفاده کرده و سوپاپ اطمینان خوبی برای مشکلات اقتصادی درست کنند و اصلاحات اقتصادی خود را ادامه دهند. بدین ترتیب و علیرغم وجود مشکلات اصلاحات زیر ساختی، انعطاف پذیری و نیز افزایش تولید برای اقتصاد کشورمان وجود دارد و در این میان تغییرات اقلیمی و آب و هوایی به عنوان یک مانع اصلی در تحرکات و فعالیت های اقتصادی باقی خواهد بود که دولت‌رمان دوره سیزدهم باید در این برهه حساس و خطرناک هشدار بباشند!